

Vašků, Vladimír

Premonstrátský klášter v Nové Říši

In: Vašků, Vladimír. *Panovnické confirmace pro moravské kláštery v 18. století : novověké úřední revize středověkých a raně novověkých listin.*
Vyd. 1. V Brně: Univerzita J.E. Purkyně, 1981, pp. 137-145

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/121684>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

PREMONSTRÁTSKÝ KLÁŠTER V NOVÉ ŘÍŠI¹

Za Karla VI. se konfirmační řízení o listinách tohoto kláštera patrně vůbec nekonalo.² Bylo zahájeno až za vlády Marie Terezie, a to ještě se značným zpožděním. Ačkoliv termín pro podání žádostí o konfirmaci vypršel, jak víme, 15. června 1747, podal novoříšský klášter svou suppliku u dvora (konkrétně u Nejvyššího justičního úřadu, který po zrušení České dvorské kanceláře dočasně převzal konfirmační agendu)³ teprve 9. září 1749. Učinil tak však nikoliv z vlastní iniciativy, nýbrž až na základě dekretu, jímž byl Nejvyšším justičním úřadem upomenut, aby svou povinnost (podat konfirmační žádost) splnil do tří měsíců.⁴ Více než dvouleté zpoždění omlouval klášter tím, že musil svá privilegia předložit fundační komisi, odkud prý je dostal zpět právě až „v tomto měsíci a roce“.⁵ K supplice přiložil v ověřených opisech pouhé dvě listiny:⁶

A. 1558 června 17. Vídeň = StAB, fond E 58, sign. Perg. č. 28. Ferdinand I. konfirmuje všeobecně privilegia udělená klášteru svými předchůdci.

B. 1626 července 15. Vídeň = StAB, fond E 58, sign. Perg. č. 31. Ferdinand II. konfirmuje insertně listinu 1618 července 19. Nová Říše (jen insert v konfirmaci Ferdinanda II.), která je smlouvou (zprostředkovanou vyjmenovanými smluvčími jakožto vydavateli listiny) mezi klášterem a Janem Čejkou z Olbramovic, nejvyšším písařem Markrabství moravského, o směně vyjmenovaných statků.

Nejvyšší justiční úřad postoupil suppliku i s listinnými přílohami do Brna moravskému tribunálu ještě během září 1749, tribunál ihned (ještě téhož dne, kdy ji obdržel) rozhodl předat ji k vyjádření jednak úřadu zemských desk, jednak jihlavskému krajskému hejtmanovi,⁷ ale pak ztratilo slibně započaté řízení svůj počáteční nebyvale rychlý spád a zastavilo se na dva roky. Jihlavský krajský úřad dodal totiž požadované vyjádření až 19. srpna 1751 (s datem 14. srpna 1751) a zemské desky dokonce až 31. ledna 1752 (s datem 3. listopadu 1751).

Nebylo by však správné přičítat průtahy zcela na vrub těmto institucím. Můžeme-li věřit tomu, co se tvrdí v úvodu jejich vyjádření, došly jim tribunální přípisy, třebaže jsou datovány 22. září 1749, teprve až v létě roku 1751 (!) — zemským deskám 24. července, jihlavskému krajskému hejtmanovi 1. srpna. Bylo-li tomu skutečně tak, pak byli vinni především kancelářští úředníci u tribunálu, kteří asi příliš nespěchali s tím,

aby rozhodnutí kolegia tribunálních přísedících realizovali (expedováním písemností) s nadměrnou horlivostí.⁸ Není však vyloučeno, že průtahy způsobil zčásti i sám klášter: pokud snad nezaplatil včas předběžnou kancelářskou taxu, popř. nějaký neoficiální příplatek navíc, neměli tribunální úředníci důvod ani chuť k velkému spěchu.⁹

Svým obsahem se obě vyjádření navzájem dosti liší. Jihlavský krajský hejtman Johann Leopold von Schmeltzdorf se ujal svého úkolu s velkou pečlivostí a podrobil obě předložené listiny rozboru, který svou důkladností připomíná, ba i v leccems překonává elaboráty fiskálního adjunkta Rosenzweiga z doby josefinské. Zabýval se nejprve listinou Ferdinanda II. z roku 1626; vylíčil podrobně obsah smlouvy, která je v ní inserována, dospěl k závěru, že neobsahuje nic, co by bylo v rozporu se zeměpanskými právy a co by tedy vyvolávalo nějaké námitky proti jejímu potvrzení. Zato listina Ferdinanda I. z roku 1558 (A),¹⁰ již věnoval druhou část své relace, jej uvedla do rozpaků, protože z této všeobecné konfirmace nebyl s to poznat, čeho se privilegia v ní potvrzená vlastně týkají. Obrátil se proto 4. srpna 1751 na novoříšského opata s písemnou výzvou, aby mu opat ta privilegia, na něž se vztahuje konfirmace Ferdinanda I. (A), poslal k nahlédnutí, a to v sobotu 7. srpna po klášterním prokurátorovi, s nímž si chtěl hejtman — jak zdůraznil — o věci zároveň blíže pohovořit. Prokurátor se však ani ve stanovený den, ani později nedostavil.¹¹ Místo toho napsal opat hejtmanovi 9. srpna dopis, v němž odpověděl v tom smyslu, že kromě těch listin, které již přiložil ke konfirmační žádosti, nemá žádné další originály. Starší panovnické listiny existovaly prý ještě v době Ferdinanda I.; důkazem toho je, jak opat uvedl, sama Ferdinandova konfirmace, která z příčin opatovi neznámých sice neinseruje privilegia individuálně, ale která uvádí výslovně, že privilegia byla Ferdinandovi I. skutečně tehdy předložena.¹² Avšak poslední převorka kláštera (původně — do konce 16. století — ženského) jménem Anna svěřila prý klášterní privilegia poddanskému městečku Nové Říši — a tam se prý originály ztratily.¹³ Přesto však námitky proti listině A podle opatova názoru i za této situace odpadají, a to vzhledem k tomu, že veškeré klášterní statky jsou zaznamenány v zemském katastru a že klášter specifikoval tyto statky ve fassí z roku 1747.¹⁴ Závěrem poukázal opat na chudobu kláštera, která se ještě zvýšila za pruského a saského vpádu, a požádal hejtmana o přimluvu, aby tribunál ve svém dobrozdání doporučil panovníci snížení konfirmační taxy.¹⁵ Tuto prosbu sice hejtman pak ve svém vyjádření tribunálu vskutku tlumočil, avšak námitky vůči listině A si nedal opatovými argumenty vymluvit, a přenechal proto tribunálu na uvážení, zda lze vůbec doporučit ke konfirmaci listiny neznámého obsahu.¹⁶ Dodejme však, že byl-li jejich obsah neznámý hejtmanovi, není zcela jisté, že byl opravdu neznámý i opatovi. Ačkoliv opat tvrdil, že se starší klášterní privilegia ztratila, nachází se ještě dnes v klášterním archívu (dnes ve StAB, fond E 58) z doby před rokem 1558 (tj. před vydáním všeobecné konfirmace Ferdinanda I.) šest panovnic-

kých listin v originále.¹⁷ Zůstává tedy otevřenou otázkou, zda v době, kdy opat svou zprávu psal, byly listiny opravdu nezvěstné (a našly se až později), nebo zda je snad opat z nějakého důvodu zatajil.¹⁸

Úřad zemských desk si na rozdíl od jihlavského krajského hejtmána nedělal s posouzením novoříšských listin žádné problémy. Jak sdělil ve svém vyjádření, neměl k předloženým listinám žádné připomínky, protože prý obsahují privilegia a koncese potvrzené nejvyššími zeměpány Ferdinandem I. a Ferdinandem II., a doporučil, aby byly nyní — s připojením obvyklé omezovací klauzule — znovu potvrzovány.

K názoru zemských desk se připojila v dobrozdání pro panovnici z 28. února 1752 moravská reprezentace a komora, která mezitím převzala od tribunálu konfirmační agendu do své kompetence.¹⁹ Vyjádření jihlavského krajského hejtmána nepovažovala reprezentace za nutné vůbec reprodukovat.²⁰ Zmínila se sice o něm, ale jen mimochodem a v takové souvislosti, že kdybychom neznali autentický text hejtmanovy relace, domnívali bychom se, že hejtmanovo stanovisko bylo zcela totožné se stanoviskem úřadu zemských desk.²¹

U dvora však zřejmě prostudovali nejen vlastní text dobrozdání vypracovaného reprezentací a komorou, nýbrž přečetli si pozorně i obě přiložená předběžná vyjádření a dali za pravdu nikoliv reprezentaci a zemským deskám, nýbrž jihlavskému hejtmanovi.²² Projevilo se to tak, že všeobecná konfirmace Ferdinanda I. (A) potvrzena nebyla, a do výsledné konfirmační listiny Marie Terezie, datované ve Vídni 15. dubna 1752 (orig. ve StAB, fond E 58, sign. Perg. č. 42), byla inserována pouze listina Ferdinanda II. z 15. července 1626 (B). Je to jedna z mála vzácných výjimek, kdy už v době předjosefínské bylo části předložených listin odepřeno další potvrzení, a to tentokrát nikoliv na nepřímý podnět suplikanta (jako tomu bylo již za Karla VI. u privilegií kláštera rajhradského — viz kap. I), nýbrž z iniciativy státních úřadů. V novoříšském případě se přitom v textu výsledné konfirmační listiny dokonce dosti zřetelně, i když decentně naznačuje, že suplikantově prosbě (o potvrzení listin) vyhověla panovnice pouze částečně.²³ A této „částečnosti“ a poměrně malému rozsahu konfirmace odpovídal i výměr taxy (za její snížení, jak víme, žádal opat už předem prostřednictvím jihlavského krajského hejtmána). Klášter zaplatil 700 zlatých, což byl relativně nízký obnos; připomeňme si, že u jiných klášterů se výše taxy pohybovala v té době v rozmezí od 1000 do 3000 zlatých.²⁴

Vyloučení listiny A, skutečně už za Marie Terezie, pak po třiceti letech podstatně zjednodušilo průběh konfirmačního řízení v době Josefa II. Revize tereziánské konfirmace, o jejíž nové potvrzení požádal klášter panovníka někdy před 5. prosincem 1781,²⁵ byla pro úřady za těchto okolností velmi snadným úkolem. Privilegium Ferdinanda II., jediná to listina inserovaná v tereziánské konfirmaci, nemohla svým obsahem vzbudit žádné pochybnosti ani u brněnského biskupa Chorinského ani u fiskálního

adjunkta Rosenzweiga, jimž oběma byla klášterní suplika předána prostřednictvím gubernia k předběžnému posouzení.²⁶

Biskup se ve vyjádření z 22. ledna 1782 omezil na lakonické sdělení, že nemá k suplice žádné připomínky. Fiskální adjunkt ve svém posudku, dodaném guberniu 5. února 1782, charakterizoval výstižně podstatu smlouvy o majetkové směně (inserované, jak víme, v listině Ferdinanda II.) a konstatoval, že v ní nenašel nic, co by bylo na újmu „královskému právu“.

Vzhledem k tomu, že obě předběžná vyjádření byla jednoznačně kladná, mohlo gubernium bez rozpaků doporučit tereziánskou konfirmaci k novému potvrzení. V tomto smyslu je i formulováno stručné guberniální dobrozdání, adresované nejvyššímu kancléři hraběti Blümegenovi a datované 6. února 1782. Tomuto doporučení odpovídá i výsledek řízení: v konfirmační listině Josefa II., datované ve Vídni 15. března 1782 (orig. ve StAB, fond E 58, sign. Perg. č. 44), je inserována konfirmace Marie Terezie z 15. dubna 1752.²⁷ Obvyklý intimační dvorský dekret, datovaný téhož dne jako konfirmační listina, došel guberniu 3. srpna 1782 (to znamená, že byl expedován až po zaplacení taxy a po fyzickém vyhotovení listiny) a je zajímavý tím, že kromě oznámení o udělení konfirmace obsahuje upozornění, aby gubernium příště přikládalo ke svým dobrozdáním vždy i vyjádření biskupa a komorního prokurátora. (Z toho vyplývá, že v novoříšském případě to gubernium neučinilo.). — 5. srpna 1782 pak gubernium přikázalo jihlavskému krajskému úřadu, aby o udělení konfirmace vyrozuměl novoříšský klášter.

Novoříšský klášter, který jako jediný premonstrátský konvent na Moravě přečkal dobu Josefa II., byl ovšem zásadně povinen podrobit se dalšímu konfirmačnímu řízení v devadesátých letech 18. století. Není nám však známo, zda tuto svou povinnost splnil, a pokud tak učinil, tedy s jakým výsledkem. Žádná další konfirmační listina se v klášterním archivu nenachází,²⁸ a nenašli jsme zatím ani jiné doklady, které by byly z takového řízení vzešly.

POZNÁMKY K IX. KAPITOLE

- ¹ V době, již se zabýváme, měl novoříšský klášter mužské osazenstvo, původně však byl od svého založení (na počátku 13. století) až do sklonku 16. století klášterem ženským, s výjimkou probošta, dosazovaného opatem zábrdovickým. — Hlavním pramenem k tereziánskému a josefínskému konfirmačnímu řízení jsou písemnosti tribunálu a gubernia — StAB, fond B 1, konvolut sign. N 15. Několik písemností z doby tereziánské se nalézá mezi aktovým materiálem klášterního archívu — StAB, fond E 58, odd. „Archív“, kartón 12, konvolut sign. 46. Pro období josefínského mají doplňkový význam písemnosti fiskálního úřadu — StAB, fond D 15, kartón 733. Originály listin jsou v archívu kláštera — StAB, fond E 58, odd. „Pergameny“. (Mezi písemnostmi České dvorské kanceláře — SÚAr, fond ČDK, sign. IV B 101 — je sice v kart. 401 konvolut „Premonstrátský klášter v Nové Říši 1616—1725“, ale jak je patrné již z jeho časového rozsahu, neobsahuje prameny, které by se týkaly našeho tématu; jsou zde jen koncepty několika starších panovníckých listin určených pro klášter.)
- ² O karolínském konfirmačním řízení se žádné soudobé prameny nezmiňují; ani v pramenech pozdějších (tereziánských a josefínských) není o něm sebemenšího retrospektivního náznaku.
- ³ Avšak nejpozději již v následujícím roce 1750 přešla konfirmační agenda do kompetence Directoria in publicis et cameralibus.
- ⁴ O existenci této upomínky víme jen ze zmínky v dopise citovaném v následující poznámce.
- ⁵ Že šlo o komisi *fundační*, není sice v suplice řečeno výslovně (mluví se jen o „*Commission zur Fassion*“), ale vyplývá to nepřímě z dopisu, který napsal opat právnímu zástupci kláštera Karlu Dresnerovi 18. června 1749. (Koncept viz ve StAB, fond E 58, odd. „Archív“, sign. 46; adresátovo jméno není uvedeno v konceptu, nýbrž jen na soudobém obalu, o němž viz v této poznámce níže.) Úvodem se opat zmínil o tom, že dekretem Nejvyššího justičního úřadu (datovaným 3. a presentovaným 16. června 1749) byl klášter upomenut, aby podal do tří měsíců konfirmační supliku, a pak Dresnerovi připomněl: „*Nachdeme ich aber bereits mense Aprili dem Herrn in originali ad confirmandum solche übersendet, wie der Herr bezeiget de dato 10. Maii 1747 in verbis: »Die eingeschikte Fassion sambt der Originalprivilegien des löblichen Stift[s] Neureisch habe ich Ihro hochgräflichen Excellenz den 6. dieses überantwortet und gezimmend gebetten, hierüber mier eine Recognition zue erteilen. Hochgedachte Seine Excellenz Herr Graf von Hottowetz, königlichen Tribunals assessori, zuegeschicket mit Bedeuten, mier hierüber ein[fe] Recognition auszufertigen, so auch geschehen wurd.« Non sum ego in mora.*“ (Na dvoulistovém obalu, do něhož je koncept dopisu spolu s několika dalšími písemnostmi vložen, je — v souhlase s textem dopisu — poznamenáno: „*Copia deren eingeschikten clösterl. kais. und königl. Privilegien pro confirmatione*

eorum, et quidem in originali 28. Aprilis 1747 nostro mandatario Carolo Dresner ad extradendum regio tribunali, supra quam extraditionem 10. Maii 1747 à praedicto mandatario responsum acceptum, ut intus allegata sonant.“) Slova „ad confirmandum“ (v dopise) a „pro confirmatione eorum“ (na obalu) ovšem nevyjadřují přesně, proč byla privilegia tehdy (v roce 1747) u tribunálu předložena. Nešlo o konfirmační řízení v tom smyslu, jak se jím zabýváme, i když si možná sám opat neuvědomil rozdíl mezi běžným konfirmačním řízením a revizí, k níž předložil listiny Dresner. Ze zmínek o hraběti Heislerovi a tribunálním přísedícím Hotovcovi se dá usoudit, že privilegia byla předložena komisi *fundační*; hrabě Heisler, tehdy již zemský hejtman a šéf tribunálu, byl totiž zároveň od roku 1743 presidentem *fundační* komise a tribunální asesor Hotovec jedním z jejích členů. (O personálním složení *fundační* komise psal J. Čoupek, *Z přípravy k rušení klášterů na Moravě*, s. 35n.) A byla to právě *fundační* komise, u níž se předkládala spolu s příznávacími listy (*fassemi*) privilegia v originále (srov. v dopise slova „Die... *Fassion sambt den Originalprivilegien*“ a příslušnou instrukci, která podle Čoupkovy citace — s. 12. — žádala „*Originalinstrumenta*“), kdežto k běžnému konfirmačnímu řízení se, jak víme, předkládaly jen ověřené opisy. (Čoupkovo zajímavé tvrzení, s. 12, že ve skutečnosti se i *fundační* komisi předkládaly jen ověřené opisy, ponechávám stranou; pro nás je v souvislosti s naším tématem důležitá shoda instrukce s písemnostmi v sign. 46.) — Kromě *fundační* komise by sice mohla být označením „*Commission zur Fassion*“ míněna i komise *rektifikační*, která působila při přípravě tereziánského katastru, avšak ta měla poněkud jiné personální složení a mimo to vznikla až v roce 1748, což se nerosrovnává s tím, že právní zástupce kláštera předložil privilegia už v r. 1747. — V další části dopisu pak opat vyzval Dresnera, aby se na předložená privilegia informoval (opat měl zřejmě na mysli, aby je Dresner u komise vyzvedl) a aby podal „na příslušných místech“ konfirmační žádost. Zároveň mu uložil poprosit v žádosti Její Veličenstvo, aby se nad klášterem vzhledem k jeho chudobě slitovalo *quoad quantum*“, čímž opat nepochybně mínil vyšší konfirmační taxy. Je zajímavé, že Dresner splnil tento poslední pokyn svého principála jen částečně: kterou jménem kláštera podal, je sice poznamenáno (ale jen jakoby mimochodem — ve vedlejší vztážené větě), že klášter má nepatrný majetek („*ganz gering fundiret ist*“), avšak výslovná prosba o snížení taxy se v ní nenachází. Co se týká taxy, srov. dále v textu opatovu prosbu jihlavskému krajskému hejtmanovi.

⁶ Oba ověřené opisy, označené písmeny A a B, mají vidmační formulí *guardiána františkánů* u sv. Maří Magdalény v Brně z 1. září 1749. V konvolutu sign. N 15 jsou ovšem jen prosté opisy těchto opisů ověřených.

⁷ Dorzuální dvorský dekret (napsaný na rubní straně dvojlistu, do něhož je klášterní suplika i s přílohami vložena jako do obalu) je datován 16. září 1749 („*Per sacram caesareo-regiam Majestatem in Supremo iustitiae consilio caesareo-regio, Wien den 16. Septembris 1749*“) a u tribunálu presentován 22. září téhož roku (V konvolutu sign. N 15 je ovšem jen *opis* tohoto dvorského dekretu a *opisy* vložené supliky a jejich příloh.) Koncept tribunálních dekretálních misiv pro jihlavského krajského hejtmana a pro úřad zemských desk je datován hned 22. září 1749. Připomeňme si však znovu, že datum konceptu je datem meritorního rozhodnutí o napsání přípisu (tj. datem, kdy kolegium tribunálních asesorů v čele se zemským hejtmanem dalo na svém zasedání příkaz sekretáři, aby přípis vyhotovil), nikoliv datem skutečného vyhotovení konceptu (tím méně čistopisu), ani datem expedování písemnosti. K otázce, kdy byla zmíněná tribunální misiva odeslána, viz dále v textu a v poznámce 8.

⁸ Na společném konceptu dekretálních misiv určených hejtmanovi a zemským deskám jsou pod textem, úplně dole, zaznamenána dvě denní data: „9 Octobris (14.)“ (Viz v konv. sign. N 15.) Podle mých dosavadních neúplných znalostí pozna-

menával tato data na koncepty pravděpodobně expeditor (ev. registrátor a expeditor, pokud byly obě funkce spojeny v rukou jedné osoby). První údaj označoval den, kdy byl koncept předán do expedice k přepsání na čisto, druhý údaj pak, kdy bylo přepsání na čisto („mundování“) provedeno. Z toho by tedy vyplývalo, že koncept datovaný 22. září 1749 byl „mundován“ až 14. října (téhož roku). Na konceptu však chybí třetí datum, které zpravidla udávalo, kdy byl vyhotovený (a podepsaný) čistopis *expedován* z úřadu. (Pro úplnost dodávám, že někdy se na dolním okraji setkáme se čtyřmi daty; v takovém případě se obvykle na expedování vztahuje až čtvrtý časový údaj, zatímco třetí údaj označuje den, kdy byl čistopis kolacionován.)

⁹ O tom, že se kromě konečné konfirmační taxy platily menší taxy a poplatky již v průběhu konfirmačního řízení, viz obecně v úvodu. O korupci tribunálního úřednictva viz v práci V. Vašků, *Studie o... tribunálu*, s. 28 a zejm. s. 97, pozn. 179, kde je citován dopis, v němž se o tribunálním sekretáři Schleierweberovi v r. 1640 praví: „*dokud jemu dobře nepřepíatí, dotud žádného tak lehce neexpedýruje, a potom uboží lidé předce taxu kancel. [ářskou] platiti musejí.*“

¹⁰ Hejtman omylem uvádí datum 1508.

¹¹ Ve stanovený den by se prokurátor ani dobře postavit nemohl, leda ve velkém chvatu, neboť hejtmanův dopis došel do kláštera až 7. srpna ráno v půl sedmé a vzdálenost z Nové Říše do Jihlavy je přes 40 kilometrů. Viz presentační poznámku na rubu dopisu, jehož originál je uložen v aktovém materiálu kláštera — v citovaném již konvolutu sign. 46: „*Praes 7. Aug. 1751, manè mediã 7mã.*“ (Předpokládám, že hodiny jsou počítány podle polovičního orloje od půlnoci do poledne a od poledne do půlnoci, tj. podle tzv. německých hodin. Kdyby se počítalo podle celého orloje od západu slunce, tj. podle tzv. českých hodin, které byly v užívání ještě v 17. stol., odpovídala by udaná hodině počátkem srpna asi naše druhá hodina po půlnoci. Ve středověku, kdy se až do 14. stol. počítalo od východu slunce, by udaná sedmá hodina odpovídala naší době kolem 13. hodiny. Srov. G. F r i e d r i c h, *Rukověť chronologie*, s. 29 n.). Proč však prokurátor nepřinesl požadované listiny ani v některý pozdější den, o tom viz dále v textu.

¹² Opat měl zřejmě na mysli formulaci „*Vidouce ty listy a majestáty celé a neporušené býti...*“.

¹³ Je zajímavé, že opat píše v dopise stále jen o originálech: „... *ich auf allerhochsten Befehl jene privilegia ad confirmandum abgegeben, welche in originali gehabt*“ (v úvodu dopisu); „*die originalia verlohrengangen*“ (v souvislosti se zmínkou o převorce Anně). Tím vlastně nepřímou připustil, že má privilegia v opisech (v kopiích?), ale zřejmě nepovažoval za vhodné prokazovat se pouhými (neověřenými?) opisy.

¹⁴ Mínená je patrně *fasse* pro fundační komisi; srov o tom výše v poznámce 5.

¹⁵ Originál opatova dopisu je v citovaném konvolutu, sign. N 15.

¹⁶ Hejtman si asi uvědomil, že listiny mohly obsahovat nejen práva majetková, nýbrž i jiné výsady, které ovšem v katastru zaznamenány nebyly.

¹⁷ Jsou to: sign. Perg č. 2 (Přemysl II. 1276 června 6. Příštpo = CDB V. č. 816 = RBM II. č. 1025), č. 13 (Ladislav 1453 října 19. Jihlava), č. 19 (Vladislav 1504 srpna 1. Budín), č. 20. (Vladislav 1515 června 13. Bratislava), č. 22 (Vladislav 1515 září 24. Budín), č. 23 (Ludvík 1521 února 25. Brno). — Texty dvou z těchto listin jsou kromě toho ještě inserovány ve vidimusech brněnské kapituly: sign. Perg. č. 26 (1555 ledna 21. Brno = vidimus listiny č. 20) a č. 27 (1555 ledna 26. Brno = vidimus listiny č. 13). Ostatních — nepanovnických — listin je z doby před rokem 1558 dochováno v originále devatenáct; nejstarší je listina olomouckého biskupa Bruna 1258 února 23. Kroměříž (sign. Perg. č. 1 = CDB V č. 147). — Celkem je dnes v klášterním archívu 46 pergamenů; nejmladší z nich je doktorský diplom (ThDr.) vídeňské univerzity z 28. prosince 1841 pro novofíšského premonstráta Eduarda Krátkého (sign. Perg. č. 46). Mezi aktovým materiálem kláštera

jsou mimo to uloženy opisy listin, které se v originále již nedochovaly (viz např. v odd. „Archív“ konvolut sign. 40). Dále existují opisy v kopiářích, avšak těmi se v této studii nemohu zabývat.

- ¹⁶ Srov. podobný případ (ale až z doby josefínské) u kláštera starobrněnských cisterciáček (kap. V). Pokud by u novoříšských listin šlo o zatajení, mohli bychom se motivu jen dohadovat. Snad si byl opat vědom zastaralosti starších panovnických listin (čtyři z nich obsahovaly exempce a jiné antikvované výsady — sign. Perg. č. 2, 13, 19, 20, dvě pak — sign. Perg. č. 22, 23 — potvrzení volby dávno zemřelých opatů) nebo snad chtěl zabránit tomu, aby jejich případným zařazením do tereziánské konfirmace ještě více nevzrostla taxa, jejíž výše se — jak je patrné z jeho prosby hejtmanovi — už předem obával. Stejně tak je ovšem možné, že starší listiny opravdu nebyly opatovi z nejrůznějších důvodů k dispozici; mohly být zcela dobře někde zapomenuty — vzpomeňme si, jak např. i klášter zábrdovický (jemuž ostatně novoříšští premonstráti podléhali) se v jisté souvislosti zmínil o několikerém stěhování svého archivu a o zmatcích, které z toho vzešly (kap. VIII). A uvádí-li J. R a d i m s k ý ve strojopisném inventáři k fondu E 58, že za druhé světové války zazdili novoříšští premonstráti své pergameny před nacisty (takže v klášterním archivu převzatém po záboru kláštera okupanty do tehdejšího Moravského zemského archivu pergameny chyběly), pak není vyloučeno, že k podobným opatřením sáhl klášter za neklidných dob i v minulosti a že v důsledku takové důkladné úschovy se mohly listiny dočasně ztratit z evidence i samotným řeholníkům. — Dodávám, že fundační komisi byly v roce 1747 (srov. výše pozn. 5) předloženy zřejmě rovněž pouze listiny A a B; v obalu, na němž je o tomto předložení záznam, jsou totiž uloženy německé překlady právě jen těchto dvou listin.
- ¹⁷ Jak jihlavský krajský hejtman, tak i úřad zemských desk zaslali svá vyjádření tribunálu, ten je však 7. února 1752 předal reprezentaci a komoře s následujícím zdůvodněním: „*vigore des neuen instituti diese Privilegienconfirmationsangelegenheiten nicht mehr anhero, sondern zu einer hochlöblich- kaiser-königlichen Repraesentation und Cammer gehörig seind.*“ Obdobně přešla tehdy na centrální úrovni konfirmační agenda z kompetence Nejvyššího justičního úřadu do kompetence Directoria in publicis et cameralibus.
- ¹⁸ Tím je také řečeno, že se reprezentace neobtěžovala ani tlumočením přímluvy ohledně taxy.
- ¹⁹ V konceptu dobrozdání (v konv. sign. N 15) se v naprostém rozporu s tím, co hejtmanovo dobrozdání skutečně obsahovalo, praví: „*Und gleichwie nun sowohl Dero hiesige k. Landtafel, als auch der Iglauer Creishaubtmann* (podtrženo mnou V. V.) *obberuhrtes alleruntertänigstes supplicatum des Neuereichischen Closterstifts in reife Erwegung gezogen und respectu deren darbei sub lit. A et B anverwahrten allegatorum um bsoweniger dagegen was einzuwenden finden* (podtrženo mnou — V. V.), *als...* (následuje téměř doslovná reprodukce vyjádření pouze zemskodeskového).
- ²⁰ Jak vyplývá z konceptu dobrozdání, tvořilo hejtmanovo vyjádření přílohu č. 2, vyjádření zemských desk přílohu č. 3 (přílohou č. 1 byl originál klášterní supliky, jejíž vracela reprezentace i s listinnými podpřílohami A a B ke dvoru). Přílohy 2 a 3 byly ke dvoru zaslány zřejmě jen v opise, neboť originály obou vyjádření zůstaly v konvolutu N 15; zpravidla však tomu bývá — a podle příslušných předpisů i mělo být — naopak. — Prameny o průběhu řízení u dvora (konkrétně u Directoria in publicis et cameralibus, které mělo v této době konfirmační agendu na starosti) nám sice nejsou k dispozici, avšak konečné stanovisko centrálních míst je zřejmé z výsledku řízení, tj. z tereziánské konfirmační listiny.
- ²¹ Tak již v naraci konfirmační listiny se mluví o předložených privilegiích sice v plurálu, avšak cituje se (a pak inseruje) z nich pouze privilegium Ferdinanda II. z roku 1626: „... Abt... Prior... und... Supprior samt dem ganzen Convent

des Closterstifts Neureisch... gebetten, wir geruheten die von unseren glorreichsten Vorfaherren besagtem Closterstift verliehene privilegia allermildest zu confirmiren, wovon das von Kaiser Ferdinando Secundo bestatigte Privilegium von Wort zu Wort also lautet: My, Ferdinand Druhý...". V dalším textu — v úvodu k dispozici — se pak listina vyjadřuje ještě jasněji: panovnice sděluje, že na základě dobrozdání příslušných míst vyhověla prosbě kláštera (jen) potud, pokud se týká privilegia Ferdinanda II.: „... wir nun nach dem von gehörigen Orten hierüber eingeholten gutächtlichen Bericht in deren Supplicanten allerdemütigste Bitte, insoweit selbte das besagte von Kaiser Ferdinando Secundo bestatigte Privilegium betrifft (podtrženo mnou — V. V.), in königlicher Gnaden gewilligt...“ — Na částečnost konfirmace se poukazuje i v intimačním reskriptu, datovaném 6. září 1752 (tedy tentokrát odlišné od data konfirmační listiny), i když poněkud méně zřetelně (Marie Terezie sděluje, že potvrdila klášteru [jen] privilegium Ferdinanda II.). Obsah intimačního reskriptu, došlého do Brna 17. září, pak opakovala reprezentace hned následujícího dne (18. září 1752) v dekretálních misivách určených jihlavskému krajskému hejtmánovi a zemským deskám.

²⁴ Na konci aktového záznamu, v němž si v klášteře poznamenali (v souvislosti s požadavkem jihlavského krajského hejtmána) potíže s listinou A, čteme: „... et non nisi confirmata commutatio Krnczitz cum pago Bohuslawicz [tj. smlouva inserovaná v B], pro qua 700 Fl. pandere debuimus.“ (Viz v citovaném konvolutu sign. 46; záznam se nachází na dolní polovině téhož obalu, o němž byla řeč výše v poznámce 5 a na němž je v horní polovině záznam o předložení listin fundační komisi v r. 1747.)

²⁵ 5. prosince 1781 je datován dorzuální (tj. na zadní straně supliky napsaný) dvorský dekret, jímž bylo rozhodnuto postoupit supliku k posouzení moravskému guberniu a jeho prostřednictvím brněnskému biskupovi a moravské komorní prokuratoru. (Přiložený ověřený opis tereziánské konfirmace je opatřen vidimační formulí syndika města Moravských Budějovic ze 17. října 1781). K odeslání supliky ode dvora do Brna došlo však zřejmě až po 20. prosinci, kdy je datována poznámka (umístěná na suplice pod zmíněným dorzuálním dekretem) o zaplacení předběžné (vstupní) taxy (1 zlatý a 30 krejcarů) a poštovného (1 zlatý a 12 krejcarů).

²⁶ Suplika došla guberniu 25. prosince 1781. Guberniální dekretální misiva pro biskupa je datována 26. prosince 1781. Dekretální misiva pro adjunkta je datována sice rovněž 26. prosince 1781, ale adjunkt ji obdržel až za měsíc — 27. ledna 1782, a to proto, že gubernium vyčkávalo s expedováním až do příchodu vyjádření biskupova (to došlo 22. ledna 1782), aby mohlo tuto relaci zapůjčit adjunktovi k nahlédnutí. (Je to obdobný postup, s jakým jsme se už dříve setkali — viz např. v kap. III.)

²⁷ Poněkud nepřesně formulovaná slova josefínské konfirmace by mohla vyvolat dojem, že je inserována pouze listina Ferdinanda II., a to přímo — nezprostředkovaně. V naráci se totiž praví: „... uns der ... Abt samt dem ganzen Convent... gebetten, wir geruheten die von unseren... Vorfaherren besagtem Klosterstift verliehene und von... Maria Theresia... untern... [= 15. 4. 1752] bestatigte privilegia ebenfalls allermildest zu confirmiren, wovon das von Kaiser Ferdinando Secundo bestatigte privilegium von Wort zu Wort also lautet;“ ale následuje ne hned insert listiny Ferdinanda II., nýbrž insert konfirmační listiny tereziánské: „Wir Maria Theresia...“ a teprve v ní je (z hlediska konfirmace josefínské tedy zprostředkovaně) inserována listina Ferdinanda II.

²⁸ Od Františka II., za jehož vlády přicházelo hromadné konfirmační řízení v úvahu naposled, má sice klášter jednu listinu (sign. Perg. č. 45 = 1799 října 25. Vídeň), avšak jejím obsahem je nikoliv konfirmace listin, nýbrž potvrzení nově zvoleného opata.

